

УДК 634.1:631.527: 634.10

Красуля Т. І., Толстолік Л. М.*Мелітопольська дослідна станція садівництва імені М. Ф. Сидоренка Інституту садівництва НААН, вул. Вакуленчука, 99, м. Мелітополь, 72311, Україна, e-mail: selecplo6@mail.ru*

МОЖЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СОРТІВ ЯБЛУНІ ТА ГРУШІ ДЛЯ ЕКОЛОГІЧНОГО САДІВНИЦТВА ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

З кінця 90-х років ХХ століття відмічається посилення дії негативних чинників довкілля на плодові рослини. Визначено, що основними стресовими погодно-кліматичними чинниками для насіннячкових культур у південному Степу є весняні заморозки, дощі та тумани у травні-червні, які сприяють розвитку парші, посуха в другій половині вегетації, коли відбувається ріст і досягання плодів та розпочинається процес підготування дерев до зими. Тому пріоритетним напрямком селекційної роботи є створення сортів з комплексом ознак адаптивності, які за своїми значеннями достовірно перевершують рівень стресової напруженості регіону вирощування.

За період досліджень було виділено сорти з високою стійкістю до весняних заморозків (на рівні -6...-11 °С) у фенофазі висування суцвіть і відокремлення бутонів: яблуні – ‘Голден Делішес’, ‘Вечірня зоря’, ‘Зірка’, ‘Каховське’, ‘Пам'ятне’, ‘Папіровка’, ‘Ренетне Сидоренка’, груші – ‘Мелітопольська 2926’, в яких підмерзання маточок становило до 25 %. Високою польовою стійкістю до парші відзначалися сорти яблуні ‘Аскольда’, ‘Вертикаль’, ‘Київське зимове’, ‘Ламбурне’, ‘Танцівниця’, ‘Червоне Айзера’ (без ознак ураження), ‘Антей’, ‘Внучка’, ‘Грів Ред’, ‘Дахо’, ‘Комсомолка’, ‘Мавка’, ‘Мелітопольське десертне’, ‘Скіфянка’, ‘Енні Елізабет’ (ураження 0,2-2,0 бала). Відмічено, що для сортів груші розвиток парші не є стресовим чинником, оскільки за період досліджень її прояву на культурі жодного разу не спостерігали. Найбільшу шкоду насадженням груші завдає бактеріальний опік (*Erwinia amylovora* (Burrill)). У сорту ‘Мін-юе-лі’, який належить до виду *Pyrus pyrifolia* (Burm. f. Nakai), та сортів ‘Киргизька зимова’, ‘Талгарська красуня’ прояву збудника цієї хвороби не спостерігали. Високий рівень посухостійкості виявлено в сортів яблуні ‘Айдаред’, ‘Тала’, ‘Тренні Сміт’, ‘Моліс Делішес’, ‘Південне’, ‘Прісцилла’, груші – ‘Бере Дюмон’, ‘Дитяча’, ‘Зимова’, ‘Кавказ’, ‘Катюша’, ‘Кандидатка’, ‘Улюблена Клаппа’, ‘Пасс Крассан’, ‘Посмішка’, ‘Старкримсон’, ‘Чистенька’, ‘Янтарна’.

Для підвищення ефективності селекційної роботи інтерес представляють насамперед батьківські форми, які є носіями комплексу ознак адаптивності. Так, високу стійкість бутонів до весняних заморозків із оліго- та полігенною стійкістю до парші поєднують сорти яблуні ‘Скіфське золото’ (V_m) і ‘Слава переможцям’; олігогенну (V_f) та польову стійкість до парші із високою посухостійкістю – ‘Ліберті’, ‘Редфрі’, ‘Флоріна’, ‘Голден Резистент’, ‘Карола’, ‘Наслідниця юга’, ‘Пірос’; стійкість бутонів до низької весняної температури із посухостійкістю – ‘Малахит’. Значну цінність як вихідний матеріал представляють сорти яблуні ‘Прима’ і ‘Старт’, які характеризуються наявністю всіх досліджуваних ознак екологічної стійкості.

Джерелами комплексної стійкості до біо- та абіотичних стресорів виявилися сорти груші ‘Киргизька зимова’ і ‘Талгарська красуня’. Сорти ‘Вікторія’, ‘Весільна’, ‘Янтарна’, ‘Пектораль’, ‘Доктор Тіль’, ‘Южанка’, які є схильними до партенокарпії, поєднують здатність формувати врожай за несприятливих для запилення умов з високою посухостійкістю. Виділені сорти-носії деяких та комплексу ознак адаптивності є перспективними для селекційної роботи. Залучення їх до гібридизації підвищує вірогідність одержання генотипів з високою та стабільною здатністю протистояти дії стресових абіотичних та біотичних факторів довкілля.